

*Engedj el az égen túlig, napon túlig fényleni,
torkomig van ütött lenni, üldözött szegény lenni.*

*Hordár hátam, rönkös vállam nyugodnék egy folyóba,
patak jöttén, hegyi vízzel, elvegyülve, dúdolna.*

*Jövő hölg három mezőn, százhusz réten pihennék,
szenvedőhöz édes szavam' lányok virágnak szednék.*

*Özvegyasszony bánatomat órjás lovak taposnák,
foghíjas mosolyaimat tiszta ruhába mosnák.*

*A csuklókon megbilincselte férfi szörnyű sirását,
holnap nyáron napszámosok új homoknak kiásnák.*

*Torkon fogott szeretőknek hasznos jajgatásaim,
futó folyó szép habjáról elszántják viharaim.*

*Engedj el a, engedj el a vizen túlra nyugodni,
hagyj el engem, jó az nekem foghatatlanná fogyni.*

*Édes élet! Édes élet! Édes élet! Életem!
Ints utánam, ha elszállok halálos fellegeken!*

POZSONYI EMLÉK

Irta: MÉLIUSZ JÓZSEF

Pozsony, 1936 november

Némi izgalommal érkezem ködös reggelben a nehéz levegőjű Budapest felől, mint távoli világrészből hazaszakadt idegen, ki a helyet látogatja meg, hol bölcsője ringott. Tudom, nem magam utazom itt most. Egy nemzedék korai visszapillantását hozom e földre, hol a *Sarló* ifjúsága faluban és külvárosban, parasztban és munkásban feltépte az új, reális magyar eszmélkedés zsilipjeit. Innen nőtt az az új magyar valóság szemlélet, melyből az én fiatal erdélyi nemzedékem is táplálkozott. Innen indult a Bartha Miklós Társaságon keresztül a hullámverés, mely ma Magyarországon a társadalmi tényfelderítés útjaira hozta el a fiatal szellemi alkotókat. Egy nemzedék ébredésének tája ez, az új magyar népiesség gyermekvilága.

A nemzetközi vasuti kocsi ablakán túl gyorsan fordulnak a ködpárába bukó barázdák. A rögtön ólomszürke dér fedí. Az európaias, rendezett, szlovák feliratú állomások mögött a Kisalföld lelapított falvai és lustán nyujtózkodó mezővárosai bújnak a megfoghatatlan fehérségű ködbe. Néhány szétmosódó körvonalon kívül Érsekújvárból nem látok semmit. Színek és alakok gomolyognak fel emlékeim közül. Talán ott, az az imbolygó fekete árny, az eke és a lehajtott fejű, nehéz léptű ló mögött Horváth Ferenc, a paraszti sorba visszahullt Sarlós. A repülő, páras mélység elnyeli a figurát. Pedig bizonyosan ő volt. A *Sarló* e paraszti nyugalma, józan vezetőjétől milyen sokat várt a fiatal Szlovénzkó! Most kihúzó szekrénye alján ott a diplomája, háta mögött a legszebb mai magyar fiatalság, tudása, műveltsége elvetetlen és ő csak

ballag lova mögött a barázdában, szánt, vet, arat, az évszakok fordulása szerint. Mondják, menekül a valóság elől, amit ma vállalni bizonyosan nem könnyű. De azt is mondják, imponáló az önmagába-rejtőzködése. Mindenesetre megrendítő megjelenítője ez az eke mögött lépdelő szellemi ember esztendőinknek, melyekben annyian, a legjobbak is összeroppanhatnak.

Mi történt e tájon, mely fölött lassan szimbólummá lesz a *Halotti Beszéd*? Valahol itt, túl a ködön, Deákiban bukkantak rá. Az Árpádkori templomnak, melyben megtalálták az írást, csak a harangját hallom idáig. Mint egy álom langyos mélyéről szűrődik át a száguldó kerekek gépi ütemén. Lélekharang. Kinek szól vajjon? Ki hull itt mélyre? Horváth Ferenc ismét eszembe jutsz. Hátha Tebened csak oszló s elhagyott középosztályunk shakespearei árnyai imbolyognak a ködbefúlt kisebbségi tájon át?

De ime feltűnik Pozsony. Gyarak közé vágtatunk be. Jobbkéz felől, tudom, szőlőhegyek omlanak le a Kiskárpátokból a város fölé és rajtuk ezer, meg ezer szőlőkaró, mintha őrszuronyként vigyázná, hogy a dolgok borús menetén változás ne essék.

Kilépek az állomásról. Ez az a faszor, melyen Balogh Edgár hat évvel ezelőtt az éjszakai berlini gyorshoz kísért. Lelkesen vitáztunk. Balogh a téritő hevével magyarázott. Nem ült fölöttünk semmi köd s e kisebbségi magyar Athén felett fehér csillagok szikráztak. Egymásra csapó hangunk csengett, mint acélpenge, míg a szigorú éjszakai őrző az izgatót beszélgetőket le nem igazoltatta.

Eppen hat esztendővel ezelőtt forrongó, ifjú kálvinista teológusként jártam e tájon, mely emlékeimbe azóta is mindig visszafordul és ahova mindig visszakiváncszom. Palástom rég levettem s a csendes, istenhátamögötti parókiák méla légkörét a bizonytalanabb, tépelődő városi léttel cseréltem fel. Hogy erről írok most, tartozom vele a bennem élő pozsonyi napok emlékének. Hiszen hat esztendővel ezelőtt éppen Pozsonyban, a jó öreg Lőrinczkapú uccán, a Duna fölé ágaskodó várhegyi kilátón, a Főpályaudvar felé vivő sétány gesztenyefái alatt hatolt tudatomba egy életre szóló szellemi oltás. Az idő sohasem hagyja el önmagát s az emlékek rejtelmesen jelenvalókká változnak. Mintha most járnám huszonkétévesen ezeket az uccákat a Sarlósokkal. Ők nyitották fel akkor nyiladozó nyughatatlanságom előtt a haladó szellemi hivatástudat mélységeit, melyek betöltésére később számomra a teológiák s a doktrinák emberisége kevésnek bizonyult. A Sarló tárta fel előttem ama reális humanizmust, mely ma a feltörekvő néprétegek társadalmi vágyaiból s a történelemben a szabad szellemért harcoló eretnekek vitáirataiból, valamint a parasztforradalmárok tántorithatatlanságából lobog elő. Az ő példájuk állított döntés elé az egyedüllét és a világtársiasság, a humanista szavak játéka s az új emberi törekvések valósága között...

Pedig megváltozott a város. Nem tudom, hogy Batya négyemeletes üvegpalatája hat évvel ezelőtt helyén állt-e már. De a Manderla felhőkarcolója akkor bizonyosan nem ágaskodott még az ősi koronázási város fölé, merev szimbólumként, mely egy fiatal európai állam nagytőkés erejét tüntetve jelzi.

Ó, hová tűntetek idők, mikor még a Duna vizára leső halásza a Várhegy csucsán látták Pozsony legmagasabban ragyogó éjszakai fényjeleit! A Várhegy alatti parton, esti sétáin, a folyam csobbanó tükrébe pillantva rendezgette valaha gondolatait az itt időző Kazinczy Ferenc. És félszázaddal később ezeken a partokon hűtötte forró homlokát a Dévény felől fuvalló friss nyugati szellőben az *Országgyűlési Tudósítá-*

sok soványkeresetű, de izzó álmú másolója, Petőfi Sándor. Innen baktatott fel hajnalonként Berangervál a hóna alatt a röneszansz emlékű zsidóuccába, ahol állítólag lakott. A vizákat elúzték a Duna édes vizéből a dohogó, olajos hajók, Kazinczy és Petőfi emlékének nyoma sincs, csupán a Várhegy csonka romfalai integetnek a multakat idézve a halászoknak, ha a telihold lidérces világosságot önt Pozsony tájai fölé s az idegen nagyvárossá nőtt Pozsonyból a Duna ágai közt darvadozó Csallóköz s a határon túli lankák felé az éjszaka csak egy nevet ragyogtat a felhőkarcoló ormáról, bágyadt, de kihívó neonfényben tündökölve: *Manderlét*, a konzervgyárcsét.

Akinek szeme s hajlama van rá, gyönyörködve buvárkodhatik itt a multak emlékei között, elragadtatással követheti tekintete a román stílű portálék vonalait s a korai gótika tiszta iveléseit, vagy a császári barokk bájos cirádáit, megannyi finom diszletet, mit e művészek kedvére való város képéről nem hervasztott le se törökdülés, se kurucfelkelés. Szinte emlékké finomult korok ma már békés urbanitása kölcsönzi Pozsonynak történelmi lehet, de maivá, nyugatiassá, a huszadik század ifjú városává a fiatal állam hódító tőkéje varázsolja, az új csehszlovák polgárosodás, a beáramló tárgyilagosan mechanikus cseh életütem, melyben a német szervezettség a francia espritvel oly szerencsésen vegyül. Ez már a Nyugat levegője.

E változások közepette értem meg azokat, akiket Pozsonyban szeretek és keresek. Nyugati magyarok ők, magyarok a keleti Európa legnyugatabbján. S, hogy ennek a nyugatosságnak hagyománya van, azt is ők, a fiatal Sarlósok fedezték fel újra a magyar nemzeti mult demokratikus hagyományaiban. A kisebbségi érzés lelki sebével sodródnak ezek a fiatal magyarok az új államélet demokratikus berendezkedése, a csehszlovák konformizmus betonépületei között és innen bomlik ki a lelki válság, a szűnhetetlen, új utáni kutatás, a vivódás bennük, ami az egész kisebbségi ifjúságot annyira jellemzi. Az új viszonylatok, melyek között európaiakká és férfiakká nőttek, számukra megérelték a történelmi tanítást, hogy jövőjüket egy más magyarságról szóló gondolatra támaszkodva képzelhetik csak el, mint az apák államfordulat előtti nemzedéke. A Sarlós körvonalazta ezt az új elképzelést, amikor a nemzeti fennmaradás zálogának a külvárosok és falvak népét jelölte meg.

A hat esztendő, mióta ittjártam, elröppent gyorsan, mint a madár s ez időben kísérlet kísérletre halmozódott az ifjúságnak a nép felé való közelítésében. De vajjon találkoznak-e valaha e ködbeborult táj felett a fiatal nyugati nyugati magyarok a szegénymagyar százazrekkel? Ezen a kérdésen megmaradásuk, sorsuk fordul meg.

Ugy találkozom a pozsonyiakkal, mint ahogyan olyan „régis ismerősök” találkoznak, kik először látják egymást szemtől szembe. Melegen és hosszasan szorongatjuk egymás kezét s miközben nézzük, egymást, a tudat különös játéka következik a cikkeiből, verseiből, leveleiből kiformalódott ember elképzelt arcképe az írás mögötti igazival találkozik és a két kép egymásba ivódva alakítja a valóságos embert.

A Sarlós-nemzedék költőjét, *Győry Dezsőt* például hetyke, legényes dzsentrinek képzeltem, csattanó gyorsnak, aki játszva fogalmaz. E helyett mikszáthos, de fáradt figurája gyötrődött és tempója valójában nehézkes. Polgár ő, túl saját osztályán. Lénye mélyén polgár, a szó franciás értelmében, csak egy lehellet választja el attól, hogy az „epatéz”-t elkiáltja, de ez a lehellet mindig körülengeli. A legszlovenszkóiból

költő alakja mögött úr tátong. Hová tűnt innen a magyar polgári osztály? Pozsony uccáin, kávéházaiban, hivatalokban, üzletekben, ahol csak megfordultam szlovák a beszéd. A dallamos, gyorspergésű szláv nyelv csobogása tölti be a mindennapos élet terét és talán még az öreg presburgerek németje. Mintha e város életének középpontjában a magyarság alig léteznék s csupán ódon lakása mélyére húzódva pihegne. A magyar gyógyszerészcsalád lánykája, ahol naponta megfordulok, tizenhatesztendős, kedves diáklány, tökéletesen beszél szlovákul, de ha magyarul megszólal a szavak szláv hanghordozása, a mondatok idegenszerű szerkesztése után senki se hinné, hogy szülei magyarok. Így lesz teljessé a költőről alkotott kép, aki oly valóságosan szlovenszkói, hangja a házsorok között, a Manderla-épület árnyékában, Komáromban, Nyitrán, Léván, Kassán fölerősített sóhaj a Mátyusföldről, Csallóközből, Gömörből, a magát elveszejtő polgári magyarságban egyedüli és társtalán.

Kisértést érzek, hogy bizzarr arcképsorozatot rajzoljak szlovenszkói fejekről. De talán még csak egy pozsonyi arcot vázolok fel: *Barta Lajos*ét. Fehér a haja, huszesztendős a szeme, talán csak egykor oly magas aiaakja rokkant össze finoman, alig észrevehetően, mint egy elsikló, csalafinta rim Kosztolányinál, kinek íróasztalával szemben állt egykor íróasztala a *Világ* szerkesztőségében. Elsuhant ama hőskor ideje, amikor leírta Bródy Sándor: „Ez egy rendes magyar író mégpedig olyan, akit hamarosan külföldön is meg fognak becsülni. Hamarosan és állandóan...” A fiatal Barta Lajosról jószolt így Bródy Sándor. Egyikük se tudta akkor, hogy a világ mennyire megváltozik s hogy a külfölddel „hamarosan és állandóan” a legtragikusabb emberi kapocs Barta számára nem az irodalom lesz, hanem a panaszos, keserű emigráció. Ma az új, a nyugatos Pozsony alatt félparaszi munkás fiukat tanít az Ady nemzedék feltüندöklő prózairója, aki Illyés Gyuláék előtt egy nemzedékkel beszéltette a népet a *Világ* hasábjairól és a Nemzeti Színház színpadáról. Szlovenszkói dokumentum ez is és úgy érzem sose fogok meghatottság nélkül az *El-süllyedt Világ*, *Az örvény* képszerű írójára gondolni, aki mint a tizenhatodik század óta Európában annyi tiszta szellem, mindig és mindenét adta, adta, csak adta és sohase kapott.

A pozsonyiak mesteri elkülönülők, akárcsak a nagyvárosok emberei. És az elkülönülésre Pozsonyban van mód. Sehol magyar városban annyi kávéház, mint Pozsonyban. Mig Kolozsváron alig három vegetál, itt hirtelenjében tizenöt kávéházat számolok össze s ez a dunaparti várost miniatűr metropolissá varázsolja. Egyben valami különös akvárium-gyűjtemény is, ahogy a kávéházak üvegkubuszai betonlábakon a járdák fölé emelkednek. Az ablaktáblák mögött Pozsony polgárai az uccáról nézve bizonytalanul úszni látszanak az egészséges térfogatokat beködlő füst párázatban. Ezzel az akváriumképpel, úgy érzem, közelebb kerülök pozsonyi barátaim lényegéhez, hiszen valóban elkülönülten bujik meg mindegyik a maga kávéházában, még azok is, akik naponta egy asztalnál találkoznak. Kávéházból bírál, fut ki egy-egy hírlapi csatározásra, vitára a szellemi munkás, kinek cselekedeteire talán már csak a nagy generáció multja nyomja rá a heroizmus pecsétjét. Micsoda korai öregedés jegyei ezek, ha a mai szlovenszkói huszévesek úgy beszélnek a harminc évet alig meghaladott elődjeikről: a nagy generáció! Kíégett emberek! Ó, hogy nyugtalanít az önleplező, szemfényvesztésig könnyedén csillogó műveltségzuhatag, hogy taszit a kétely, amely vénit és tehetetlenné teszi az egykori harcos szellemet. Bánt-e, kérdem most magamtól, hogy ezt így leírod? A valóság bánt, felelem magamnak, amely kényszerít,

hogy így írjak itt, ahová fél évtized után, mint egy nemzedék szellemi szülőföldjére jöttem látogatóba s az emlék nem talál a valósággal.

Vizsont ne maradjon említetlen az a mély megrendítő népeért való aggodalom, amely halkított, tompa hangon, suttogva omlik felém az esztéta *Brogányi Kálmán* szenvedélyes lényéből. A régi Sarlóból izzanak elő ezek a mondatok, amiket a naplóiíró kötelező hűségével ide kellene írnom, de ma legföljebb magunknak lehet őket elmondanunk, négy fal között, halkán. A bukott 1849 után szólhattak csak ilyen borongó, mord szavakat a szétvert márciusi ifjuság megmaradottjai. De miért neheztelő hangon emlékezni akkor a hitetlenekről, keseredett, mindent kikezdő bírálókról? Hiszen békétlen szellemük ugyanazt a mély sérülést fedezte, mint Brogányi szavai, csupán menekülnek előle, a valóság elől a szlovenszkói örök tervezetések őserdei rengetegébe. Valóság a szlovenszkói magyarság romlása, valóság itt a magyar szellemi hullás, a kisebbségi magyarság oszlása.

Valamelyik asztali beszélgetésből szövöm ide egy régi Sarlós, *Peéry Rezső* önvallomását:

— Nem tudunk fiataliságot nevelni, mert túl magasra tornyozva álltak előttünk a feladatok: tanulnunk kellett és eszméket tisztáznunk. Többre nem telt erőnkéből. A barbárság lökött utra és a barbárság állított meg. Neurótikusok lettünk... Nem a cseheken múltott, hogy lemaradtunk, Szlovenszkon buktunk el. Árvák voltunk, utánpótlás nélkül elvágyva maradtunk a kávéház partján...

Igaza van a visszafelé sujtó önmarcangolónak, egy apátlan és hagyománytalan nemzedéknek kellett itt kisebbségi sorba kerülve önmagából nemzetet építenie. De vajjon igaza van-e, ha ebben mentséget keres a jelen pillanatért, vagy a jövőért? És igazam lehet-e nekem, amíg innen fentről az akváriumból vizsgálom magam is e világot?

A másik Pozsonnyal, a másik Szlovenszko egy elsuhanó képével a káptalan uccai tárlaton találkoztam. Nem lehet elfelejtenem azt a képet, ahogyan a dornkappeli *Népakadémia* munkásifjai az osztályukból való Lőrinc Gyula festmény kiállításán megjelennek, ahogy a *Kunstverein* szűk kiállítótermében eleinte idegenül forgolódnak, ahogy Lőrinc Gyula vásznai előtt megállnak és az első pillanatokban a gyalultatlan, durva léckereteken megpihentetik a vásznak között rebbenő tekintetüket, mintha az ismerős nyers matérián keresnének megbuvót, idegen flórába szakadt madárhoz hasonlóan, ki egyetlen ismerős bokrot pillant csak meg az ismeretlen bozótosban és riadtan odamenekül. Nehéz, faragatlan, de őszinte bizonytalansággal álldogálnak a fiúk, ormótlanul. Szemükkel szinte körültagogatják a formákat, a rajzot, a kékeket, a barnákat és a vöröseket végtelen skáláját. Most látnak először művészi alkotású festményt. Arra a hírre jöttek el, hogy ez a festő „az ő emberük.“ A diószegi öreg malomgépész fiát a Sarló adta vissza a népnek, melyből elszármazott. Köztes a külvárosiak között hamarosan bezárul a rokonszenv s a barátság áramköre. Feszítelenül beszélgetnek. A művész is, a nép is egy nyelvet használ: a valóságét. A lenti néplét legfinomabb rezzenetei suhannak elő az üde gondolatcseréből. Tudásvágy és kulturszomj az, ami az új életmennyverte részen a lélekből kitör. A központosított javakkal tüntető városban a bevándorolt szegényparasztnak ime feltámadnak az új osztályhelyzet igényei: a kultura utáni vágy.

Nem hiszem, hogy a dornkappeli ifjaknak saját sorsuk, mindennapi életük jutna eszükbe, ha impresszionista modorban megszépített „fes-

tői" rongyosemberek aranyba keretezett képeit látnák ezeken a falakon. A gútai vagy diósförgepatonyi vén jobbágyházban, ahol születtek, legföljebb a könnyeszemű Istenanya olajnyomatos képét ha láthatták, vagy a vérző Jézusét, tiz, tizenöt évvel ezelőtt, gyermekkorukban. De itt saját magukat látják a festményekben, mai magukat új társadalmi valóságukban. Érthető-e finomabb elismerés festőt, mint Lőrincz Gyulát, amikor külvárosi barátai kiégett szemű anya-viziójára mutatva megszólalnak:

— Ez a menekülő madridi anya!

A kép lángoló hátterével valóban idézi a madridi anyát, de a gútai s a diósförgepatonyi anyát is: a mai Istenanyát, ki csecsemőjével karján Barcelonába, vagy Dornkappelba menekül. Az összeroppanó falusi létből a város alá menekült új városi magyar így látja, érzékeli a kultúrát önmaga sorsának vetületében.

A másik Szlovenszko Pozsony belvárosán túl kezdődik, ott, ahol gyérülnek a kávéházak és már ritkábbak a bécsies Heurigerek, bejártuk fölé tűzött örökzöld-csokrocskájukkal s ahol már nem látni beton és üveg konstrukciókat. Ha kifelé megyünk és magunk mögött hagyjuk az amerikaias Avion-palotát, a századfordulóra emlékeztető szecessziós bérházakat, kispolgári gipszdiszeikkal, a Kereszt ucca földszintes házsorait, és a *Nova Doba*-t, egészen kint a szabad határban megtaláljuk az új munkástelepeket és Dornkappelt. Igaz, a *Nova Doba* (Új Kor) nemrég befejezett munkáspalotáival, melyekben egyaránt lakik író, hivatalnok, munkás, méltán dicsekedhetik a csehszlovák szociálpolitika s akár egy északi állam demokratikus munkásgondoskodásának is díszére válnának. De a *Nova Doba* épülettömbjein túl, kint a tar széljárta tájban még mindig összetakolt, zsúfolt tanyákon tengetik életüket a Pozsony alá beuzódott vidékiek. Mit is mondhatnék ezekről a telepekről? Vigasztalanok, sárba fultak ilyenkor ősszel, akárcsak Angyalföld Pest vagy Kolozsvár tövében az Irisz telep. Ez a magyar nyomorgyűrű szorosan körülöleli Pozsonyt s nem szépítenek rajta a szükséglakások sem, melyekben a város kegyéből, egy-egy szálában ötven-hatvan ember él, összezsúfoltan nő, férfiak elkülönítve, amennyire lehet...

Pozsony mögött, a kültelkek mögött a Kisalföld elszegényedő magyar tömegei, a válságba sodort magyar parasztok és cselédek fénytelen világa, melynek mélyén, az eladósodott kisparcellákon a túlnépesedés szorítja a város felé „a nemzet feleslegét”. A főrévi hidon át hepehupás út visz ki a Csallóközbe. A falvak sűrűn követik egymást az utak mentén. Középen magasra felhúzott hivatalos épületek s az intelligencia lakóházai. A széles főuccákon a kiscgazdák fehér házai és hosszú udvarai. Végül pedig a szegénység fagyát lehelő zsellérházak. Egy-egy falú határában ősi liget hervadó, vastagdereké fái között máladozó kuria, szigorúan lezárt zöld zsalugáterekkel. A falvak uccáin, ahogy estefelé végig szekereztem se ember, se állat. Az ablakok mögül csak itt-ott pislogott a világosság. Errefelé csak úgy sötétben üldögélnek a parasztok fukar szóval a fiatal estében a tüzhely körül, mint mindeniütt máshol, ahol petróleummal is takarékoskodni kell. Sorsukat beszélük. Amíg itt egy talpalattnyi telek, egy eladható asztal, egy rozszant szék még a helyén áll, mint a süllyedő hajó eszelősei, kétségbeesetten ragaszkodnak ahhoz a világhoz, azokhoz a bűlepte tárgyakhoz, amelyek számukra nemzedéken át a viszonylagos biztonságot jelentették. A végzetes romlásból azután csak egy irányba lehet menekülni: a síkság fölött világító Manderlaház felé, a többi vidékről beszármazott szegénymagyar közé, kik egyre

többen s többen hirdetik, hogy — „városiasodik a magyar!“

Peéry Rezső barátom mondotta: „elbuktunk Szlovenszkón“. Dornkappel, a munkásnegyed ezt a fogalmat „elbuktunk“, nem ismeri. A pozsonyi külváros oly mélyen alant van, hogy itt bukni, lejjebb jutni már nem lehet és ha kiutnak csak egyetlen lehetősége is akad, az e nép számára fölfelé mutat. Uj népdalok születnek ebben a sorsban és a vidék, mely a jobbágyság legsötétebb napjaiban egy tizenhetedik századbeli megyei dokumentum szerint „nem átallotta urairól gunyos nótákat és trágárságokat énekelni“, még őrzi az önmentő, ellenszegülő szándékot és ma is ilyen szilajságokkal felel az egykori Sarlósnak:

Szabadság szellője

Álmotokat szőjje.

Nem lesz senki közületek

Urak szeretője!

A Sarló megrázó magyar értelmiségi zendülése a szellemi elégedetlenség kirobbanása volt s ez a robbanás szertehordta vetését. Megértem hát, ha a régi Sarló-gárda szellemét, az életem útjára szóló pozsonyi emléket, azokban lelem fel, akik a széles magyar népmozgalmisság szószólói és hordozói. Elsősorban a lobogó Vass Lászlóra gondolok és Ferencz Lászlóra, a Magyar Nap lelkes szerkesztőire és a Sarló egyik bírálójára és mesterére: Fábry Zoltánra. Bárcsak erre a vándorutra kelt szlovenszkói néphez találna el mindenki, aki a pozsonyi jelképes Manderla-ház alatt magyar sorsot kutat, magyar jövőt viv.

HOLLÓS KORVIN LAJOS: VERSEK

SZEGÉNYEK TELE

*Mint, aki egykor kedvesem volt,
a szelíd rajzú, egyszerű,
magában szép, akár a mennybolt —
s hogy reám unt, bolondot gondolt
és hideg, pompás, buja, barbar
szépséggé nőtt, kifodrozott
hajú, vad karmín-körmű kalmár
díszé, kinek csak nyírt vonal már*

*szemöldöke, e hajdan inda
vastagságú fekete iv
s most uniformis-arcu, mint a
dámák és úri ringyók kint a
körúton s bent a szalonokban,
kietlen pompa, vad, rideg
ékeség, aminőből sok van
e meghigult, hibbant napokban —*

*úgy lett e hamvas őszből érdes
szépségű tél, halk hermelin
palástú, tigrisleptű, mérges
fenevad, amely prédáért les
közöttünk, akik fogvacogva
páránk lig ponyvája alá*